

Redimensionarea europeană a cercetării în domeniul Cateheticii și Omileticii

- Premise, realizări și perspective -

Dintre preocupările care mi-au marcat activitatea anilor de cercetare și predare a Cateheticii și Omileticii în cadrul Facultății de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu două au fost prioritare: recuperarea memoriei educaționale și omiletice românești și acordarea cercetării la marile fronturi de cercetare din creștinism, mai ales cel european. Ele s-au pliat pe culoarele de profesionalizare care îmi marchează activitatea: *Istoria pedagogiei creștine românești*, cu specială privire la contribuția adusă de teologia ortodoxă românească în domeniu, atât în trecut, cât și în prezent; *Catehetica și dezvoltarea ei ca știință dinamică a teologiei pastorale moderne*; *Omiletica*, izvor de cultură teologică, practică pastorală și știință a comunicării moderne. Din acest motiv am ales ca temă a *Tezei de Abilitare* prezentarea unei sinteze de bibliografie și conținut, specifică dezvoltării științei catehetice și recuperării unui deficit de cercetare în domeniu, datorat în primul rând ruperii de cercetarea europeană a bibliografiei în contextul exceselor de rigoare și cenzură datorate comunismului. Alături de teologia mistică, nemijlocit, catehetica și omiletica, prin acțiunea lor practică, au fost sursă de maximă îngrijorare pentru comunism- o ideologie extrem de atentă la nuanțele educaționale ale teologiei românești. În acest sens, am ales ca temă a lucrării **Redimensionarea europeană a cercetării în domeniul Cateheticii și Omileticii. Premise, realizări și perspective.**

Am ales spațiul european, mai ales cel de limbă latină (franceză, italiană, spaniolă și portugheză), pentru că este cel mai prolific în editarea de carte de specialitate și a suscitât în ultimii 20 de ani, analizați de noi, cele mai importante curente de cercetare nu doar la nivelul Bisericii Catolice ori Protestante europene, ci la nivel mondial. De asemenea pentru că, prin educația teologică în domeniu dobândită începând cu 1997, accesul la bibliografia catehetică și omiletică mi-a deschis propriul orizont de cunoaștere din care am transferat informal în contextul teologic și pedagogic, pastoral- catehumental al Ortodoxiei românești.

Am structurat liniile de cercetare făcând apel numai la lucrări în volum, ținând cont de cantitatea enormă de bibliografie, nici pe departe epuizabilă într-o sinteză, precum și de propriile surse de informație, care să devină mai apoi ușor de consultat de către studenți (motiv pentru care am înființat Biblioteca de specialitate din cadrul CADCO- *Mitropolit Andrei Șaguna*) în vederea propriilor cercetări. Relevant este că în ultimii 5 ani fiecare lucrare de licență sau disertație de specialitate a beneficiat de bibliografia analizată de noi.

Ca metodă de identificare a curentelor cercetării europene la nivelul praxisului ortodox am ales raportarea cercetărilor la propria noastră activitate editorială, subliniind, prin note de subsol, modul în care au fost recepționate și apoi transmise mai departe informațiile privind pulsul cărții europene de specialitate. Am arătat mai apoi, în Memoriul de activitate anexat lucrării propriu-zise, liniile noastre de cercetare și modul receptării acestora.

Lucrarea cuprinde așadar o analiză în conținut și structură a principalelor curente de cercetare aflate la îndemâna noastră prin cărțile marcante ale momentului, legând izvorul cercetării de ultimii 20 de ani în domeniu, cu referiri, acolo unde este cazul, la editări personale ale unor texte.

Astfel, primul capitol l-am intitulat **Configurarea didactică și profesională a parcursului academic**, pentru a evidenția parcursul academic, științific și duhovnicesc în propria mea formare pusă la dispoziția studenților Facultății noastre de Teologie și a Bisericii Ortodoxe Române. Am analizat activitatea didactică în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfântul Andrei Șaguna”, activități didactice/științifice, slujiri pastorale în situații speciale, formări zonale, diecezane sau naționale, planul activităților de suport, adiacente practicii în domeniul cateheticii, omileticii și pedagogiei creștine, inclusiv în vederea realizării unor spații de practică omiletică și catehetică apropiate celor din parohie și școală. În acord cu acestea am dezvoltat, coordonat și susținut, o serie de proiecte/ programe educaționale. În planul cercetării științifice am evidențiat admiterea mea în colectivele unor Centre și Comisii de Cercetare, precum și în colectivele științifice ale unor reviste de prestigiu. Participarea mea la viața academică și culturală a fost dublată de un efort de formare continuă, consemnat sub forma realizării unor competențe specifice unui cadru didactic universitar. Astfel, am participat la o serie de cursuri și formări de specialitate și în domeniul pedagogiei universitare. În plan internațional recunoașterea academică a venit prin acceptarea într-o serie de comisii științifice și de dialog ecumenic, consemnate și ele, acceptarea ca membru într-o serie de asociații culturale și științifice internaționale. În cadrul aceluiași capitol am subliniat premiile, distincțiile și citările academice obținute.

Toate au deschis linia celui de-al doilea capitol al lucrării, subsumat titlului larg, **Principalele rezultate științifice originale obținute în domeniul abordat**. Pentru a evidenția cu ușurință, succint și documentat, principalele rezultate științifice originale obținute în domeniul abordat am propus trei culoare de cercetare, fiecăruia aducându-i ca argument munca editorială, precum și rezultatele în plan practic. Cele trei culoare sunt:

- A. Istoria pedagogiei creștine românești, cu specială privire la contribuția adusă de teologia ortodoxă românească în domeniu catehetic și omiletic, atât în trecut, cât și în prezent.**
- B. Catehetica și dezvoltarea ei ca știință dinamică a teologiei pastorale moderne.**
- C. Omiletica, izvor de cultură teologică, practică pastorală și știință a comunicării moderne.**

Astfel, am utilizat ca punct de pornire al cercetării **Surse - fundament cercetării curentelor teologiei catehetice și omiletice europene**, analizând conținutul a câteva lucrări marcante din domeniul „enciclopedic” al cercetării, adevărate sinteze de cultură catehetică: **„Dizionario di Catechetica”(DCH)¹, THABOR- l’Encyclopedie des Catechistes²** și

¹ Editrice Elle di Ci, Leumann, Torino, edițiile 1986 (1) și 1987 (2), 700 pg.(2 coll).

² Volumul apare la Paris, Editura Desclee, în 1993, 576 pg.

„**Scuola per Catechisti. Schiede per la formazione personale e di gruppo**”³. Cele trei lucrări au o operativitate maximă în cultura catehetică a parohiilor europene, fiind unele dintre cele mai ample structuri editate în vederea sprijinirii lucrării practice în domeniu. Ideile principale care au fost reluate de către mine într-o serie de cercetări și lucrări publicate marchează o sferă care în domeniul catehetei și omileticii românești lipsea aproape cu desăvârșire, pastorală catehumenală comparată. Acestei preocupări am alăturat ca fundament și **Lucrări de teoria catehezei și omiliei și fundamentarea demersului catehetic-omiletic modern**, în cuprinsul lor reliefându-se nu doar liniile unei dezvoltări de substanță a conținuturilor care vor marca ulterior mulți ani din cercetarea în domeniu. Aici am reținut pentru exemplificare volumul **Precis de theologie pratique**⁴ și lucrarea lui Emilio Alberich, **Les fondamentaux de la catechese**⁵, care au influențat și dezvoltarea unor concepte noi, dar și identificarea unor aplicabilități practice în pedagogia pastorală legată de cateheză. Ele pot fi identificate în diferite registre:

- Prioritatea evanghelizării societății
- Activitatea misionară ca un echilibru de pasaj de la pastorală de întreținere la pastorală activă, de evanghelizare
- Dialogul și inculturalizarea ca mijloace de anulare a prăpastiei dintre cultură și credință
- Personalizarea credinței ca răspuns unui creștinism sociologic și convențional
- Comunitățile, mai ales cele creștine mici, transformate în subiect eclesial și punct de referință.
- Devine astfel reprezentativă nașterea a ceea ce numim *opțiunea pentru evanghelizare*. Poate că pentru cultura pastorală ortodoxă acest concept duce spre epoca apostolică. Modul în care îl descrie teoria catehetică europeană ne îndeamnă însă să-l asumăm azi drept fundamental revigorării propriei noastre pastorale, propriei noastre misiuni catehetice. El propune constituirea unei noi realități, a unui nou creștinism, ale cărui piese de referință sunt:
  - a. Promovarea unui nou tip de creștin- modelul clasic al bunului creștin a fost absorbit de o grimasă caricaturizantă a societății hrănită media, este un model crizat, care revendică noi metode de radiografiere culturală
  - b. Crearea unor noi forme de comunitate creștină, care să ofere o serie de intervale și spațieri ale informației și comunicării reale, într-o libertate a cuvântului reală, favorizând relații interumane profunde și autentice. Construirea unui țesut comunitar, eclesial, dinamic. Un network în care fiecare ochi de comunicare devine *work-place* pentru fiecare „coleg” de rețea.

³ Apărut, cu o prefață a directorului Oficiului Catehetic Național al Italiei, Guido Benzi, la Editura Elledici, Torino, 2014, 351 pg.

⁴ Deuxieme edition augmentee, sous la direction de Giles Routhier et Marcel Viau, ed. Novalis/ Lumen Vitae/ Atelier, Burxelles/ Montreal/ Paris, 2007, 891 pg.

⁵ Ed. Novalis/ Lumen Vitae, Bruxelles/ Montreal, 2006, 390 pg.

În ce privește **Istoria pedagogiei creștine românești - catehetică și omiletică**, am insistat pe contribuția adusă de teologia ortodoxă românească în domeniu, cu sinteze care privesc trecutul și prezentul culturii comunicaționale. Astfel am cules, editat și publicat o serie de volume de specialitate, am dezvoltat o serie de materiale, mai ales în ce privește contribuția sibiană la știința pedagogiei creștine. La acest capitol de pedagogie socială consemnez câteva sinteze propuse cercetării mai largi, inclusiv în spații non-teologice, tocmai din nevoia de a face cunoscute aceste aspecte de cultură teologică unui număr cât mai amplu de intelectuali. Așa a apărut o linie secundară cercetării istorice, linia de cercetare a culturii mentalității comunicării Revelației.

În ce privește **Catehetica și dezvoltarea ei ca știință dinamică a teologiei pastorale moderne** am pornit de la o serie de analize realizate în urma asumării academice a unor Diagnoze pertinente și direcții de verificare- arii de competențe catehetice sporite, izvoare și experiențe. Sunt analizate lucrări specifice, din care reținem: **L 'Avenir de la Catechese**⁶, a lui Denis Vilpelle, care merită menționată cu prisosință printre marile analize ale acestui cretor de școală în domeniul sociologiei catehumenale. Sunt identificate o serie de mutații antropologice, elemente de intrumentalizare a vieții și elemente din cultura elementelor dispartate. O altă lucrare analizată a fost aceea a lui J. Gevaert, o lucrare cu difuzare imediată în lumea catolică (ediția italiană Torino 1975/ ediția spaniolă Madrid 1976), cu titlul: **Experiencia humana y anuncio cristiano**⁷.

Lucrările sursă pe diagnoza vizând cateheza occidentală pe termen lung, așa numita diagnoza de sinteză, sunt retere majore în identificarea liniilor de forță ale unei cercetări dinamice, inspiraționale în aria cercetării catehetice generale. Una dintre aceste sinteze este cea realizată de Conferința Episcopilor din Franța, publicată sub titlul **Texte National pour l'orientation de la catechese en France et principes d'organisation**⁸ (TNOCF). Liniile de principiu ale soluției pastorale nu pot fi indiferente exegezei ortodoxe. Am identificat câteva:

- organizarea unei cateheze ordonate după toate etapele de viață (situații, principii, indicații practice)
- organizarea unei cateheze prin *locuri* și *regrupări ale vieții* în epoca modernă (situație, principii directoare, familia, trezirea la credință a celor foarte mici, spațiul școlar, alte locuri de viață)
- organizarea catehezei în funcție de *interogațiile sacramentale* (situații, principii directoare, indicații practice)

O posibilă sursă românească de reconstruire a dimensiunii intervenției catehumenale și pastorale pot fi și volumele de interviuri și cateheze **Farmacia de cuvinte** (coaut. Alexandru Rusu, Ed. Agnos, 2014, 320 pg.) și **Microfonul cu prieteni. Interviuri realizate în cadrul emisiunii Ortodoxia pe înțelesul tuturor**, (Ed. Agnos, Sibiu, 2014, 317 pg.). În dialogurile de la Radio România Actualități și Radio Trinitas s-au evidențiat o serie de probleme acute în

⁶ Les Editions de l'Atelier/ Editions Ouvrieres, Paris, 2003, 136 pg.

⁷ Am analizat ediția spaniolă, Ed. Don Bosco, Madrid, 1976, 206 pg.

⁸ Colecția Documents de l'Eglise, Bayard Editions-Fleurus-Mame-Les Editions du Cerf, Paris, 2007, 116 pg.

pastorație, s-au intuit soluții și s-au identificat linii de intervenție pastorală. Astfel, am sistematizat și propus o serie de lucrări de catehetică a **situațiilor pastorale imediate**, precum și a soluțiilor comunicaționale în pastorala Bisericii. În domeniul catehetei am reușit aducerea în prim plan a unor **teme recurente la modelul european**, care s-au vădit a fi neperisabile în contextul presiunii dezarticulate a secularismului asupra educării tineretului. O serie din lucrările mele constituie **cateheze-model** pentru abordarea lumii moderne, multe fiind rodul întâlnirii în multe conferințele realizate public. În ceea ce privește **dezvoltarea mentalității catehumenale** trebuie să amintesc efortul de a cultiva imaginea unei ortodoxii destinate, eliberată de servituți ideologice. Cea mai amplă realizare privind acest efort am înregistrat-o în publicarea în străinătate a unor astfel de contribuții, cele mai multe în arealul revistei *Citta di Vita* din Firenze, acolo unde am fost cooptat atât în consiliul științific al revistei și editurii, cât și ca responsabil unei rubrici ortodoxe (*Tra Oriente e Occidente*), în cadrul căreia în cadrul căreia am publicat o serie de studii privind opțiunea ortodoxă a catehizării și comunicării pastorale. Una dintre preocupările continue a fost identificarea direcțiilor dezvoltării reale a cercetării și aprofundării catehetice în anii ce vin. Fără a face rabat de la cateheza clasică, noile direcții pot restaura ceea ce avem nevoie pentru a redescoperi **validarea Bisericii în spațiul comunicării**. Am identificat și dezvoltat o serie de aspecte ale catehetei speciale cu largă aplicabilitate în pastorala Bisericii.

În ce privește subcapitolul **Omiletica, izvor de cultură teologică, practică pastorală și știință a comunicării moderne**, am căutat să ofer studenților și celor interesați din profesioniști acele referințe fundamentale formării lor ca oameni ai culturii comunicării Adevărului revelat. Din nevoia de a propune modele de retorică și informare culturală în spațiul omiliei am propus o serie de traduceri care, prin model uman și de construcție literară să poată ajuta la deprinderile pozitive ale misiunii propovăduirii. Un aspect important - identificat în urma editării și tipăririi celor 3 volume cu larg conținut omiletic ale Părintelui Dumitru Belu, amintite la punctul A - a fost nevoia asimilării unor modele predicatoriale. Astfel am pus la dispoziția studenților și slujitorilor sfintelor altare o serie de volume de predică. Ele au constituit, în mare parte, modelul și dezvoltarea analizei de model, unele fiind ulterior supuse criticii de specialitate și constituind repere în cultura din domeniu. Acestor preocupări de omiletică practică li s-a adăugat preocuparea pentru identificarea unui model repetabil în misiunea pastorală, în vederea sistematizării legate de predică. Astfel am dezvoltat o serie de teme-suport pentru perfecționarea în domeniul vocației predicatoriale. Despre construcția unei culturi mistagogice prin propovăduire, ca urgență pastorală, rezultatele fiind consemnate în astfel de sub-teme de cultură ale gândirii teologice, cu persistență în aria catehetei și omileticii. Multe dintre aceste lucrări și tematizări au îmbunătățit orizontul omiletic al propovăduirii ortodoxe, constituind surse de inspirație a misiunii la amvon. Procesul de redactare, editare și publicare face parte din experiența dobândită în efortul de culturalizare omiletică a generației actuale de specialiști. Procesul de redactare, editare și publicare a predicii face parte din experiența dobândită în efortul de culturalizare omiletică a generației actuale de specialiști, de unde efortul de a dezvolta și aceste abilități la nivelul studenților și masteranzilor.

În capitolul III, **Capacitatea individuală de muncă în echipă și transmitere de informații**, am punctat câteva aspecte din activitatea personală legată de coordonarea, organizarea și gestionarea activității didactice precum și eforturile depuse pentru explicarea și facilitarea învățării.

Concluziile proiectului nostru de Abilitare sunt tot atâtea puncte de plecare în cercetarea ulterioară, distincte puncte de interculturalitate și diversitate educațională, posibile proiecte de dezvoltare a unei științe catehetice și omiletice ample, care să recupereze distanțele teoretice dintre versanții creștini ai cercetării de specialitate. Acestea au fost sintetizate de noi astfel:

1. Elemente de **antropologie în pedagogia socială** a educabilității.
2. **Sensul uman al credinței**- dezvoltarea limbajului și conținuturilor de comunicare a credinței în lumea contemporană.
3. Recuperarea **dimensiunii spirituale** a comunicării credinței.
4. Redimensionarea **mistagogiei în comunicarea publică** a elementelor mărturisirii de credință creștină.
5. **Catehizarea adulților** și dezvoltarea **catehezei intergeneraționale**.
6. **Echilibrarea vocabularului misionar** în raport cu cel al comunicării sociale.
7. Dezvoltarea de **centre diecezane de diagnoză** și intervenție în pastorală catehumenală.
8. **Elaborarea de materiale informale pertinente**, inclusiv pentru a combate idiosincrazia produsă de falsă informație asupra religioșului.
9. Identificarea **criteriilor performante** pentru reforma catehezei parohiale.
10. **Reconstrucția educabilității** având drept punct central Liturghia, dezvoltând catehumenatul și sub forma catehezelor de inițiere.
11. **Cateheza ca formă de re-inițiere și de alfabetizare**, unde este cazul, a societății zis bisericesti sau religioase.
12. **Modelul Scripturii în pedagogie** și psihologie pastorală/ socială- transfer și comuniune în ethosul educației sociale moderne.
13. **Dialogul cu societatea** ca formă de cateheză dinamică.
14. Redescoperirea rolului experienței religioase a comunităților, practică educativ-pastorală: **problematika subiectivității și transcendenței**.
15. **Articularea catehezei cu pastorală**- dezvoltarea pastoralei catehumenale ca formă de de-fracturare a culturii intervenției sociale a Bisericii.
16. **Construcția morală a comunicării**, evitând excesele moraliste.
17. **Relația educației religioase cu forme ale educației sociale**: educația sexuală ori educația civică.
18. **Restructurarea mijloacelor de intervenție catehetică** în parohie: centre pentru cateheză, forumuri de cercetare, școli de vară și cursuri de formare continuă.

19. **Formarea continuă** a preoților și accentuarea **educației religioase** a preoților în contextul social actual.
20. **Identificarea modelelor catehumenale** ale educației active în pastorală bisericilor din arcul istoric al Ortodoxiei⁹.

Personal, în profilul carierei mele profesionale și de specializare, aportul acestei literaturi europene „de limbă latină” mi-a dezvoltat nu doar capacitatea de asumare a unor direcții de cercetare, ci și identificarea unor soluții pastorale. În astfel de scrieri pedagogice nu încap confesionalismul, ci doar ampla capacitate a corpului eclezial la dialog și smerit respect. Consider că la vremurile tulburi ale unei Europe ce se pierde, recondiționarea dialogului catehetic și comunicarea omiletică de substanță sunt fundamentale. Teza noastră, un pas de normalizare.

Dr. Valer
Constantin

---

⁹ Aceste aspecte au fost revelate în referatul prezentat de către mine în cadrul *Congresului Internațional de Teologie de la Iași*, 2016, sub titlul „Educabilitatea religioasă a omului contemporan. Direcții în Catehética modernă”.